

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ЗДОРОВ'ЯОРІЄНТОВАНОГО СВІТОГЛЯДУ

О. Матвійчук

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна

кореспондент-автор – О. Матвійчук: matviichuko82@gmail.com

doi: 10.32626/2309-8082.2020-19.65-69

В статті розглянуто поняття про цінності та ціннісні орієнтації. Проаналізовано літературні джерела з питання вивчення ціннісних орієнтацій у формуванні здоров'яорієнтованого світогляду людини для розуміння їх місця у розвитку особистості. Описано, що ціннісні орієнтації постають складним, багатокомпонентним, ієрархічно організованим структурним утворенням з двома блоками детермінації: один включає фактори соціалізації особистості, інший – пов'язаний з різномірними властивостями її інтегральної індивідуальності. Визначено ціннісні орієнтації фахівців та майбутніх фахівців галузі природничих наук, їх відношення до власного здоров'я. Зазначено, що у здобувачів освіти наявна відсутність потреби у збереженні власного здоров'я, невисокий рейтинг здоров'я в системі цінностей. Це говорить про необхідність формування у майбутніх фахівців ціннісного ставлення до здорового способу життя в процесі їх професійної підготовки, обґрунтовує актуальність і значимість для практики оздоровлення освітнього процесу, дослідження світогляду формування культури здоров'я, що включає: методологію з провідними положеннями і принципами організації педагогічної освіти для розвитку особистості здобувача освіти суб'єктом культури здоров'я; теорію, в основі якої знаходяться стійкі і повторювані зв'язки структурних компонентів педагогічного процесу, спрямованого на формування у майбутніх фахівців індивідуального світоглядного образу культури здоров'я і розгортання, згідно з ним, здоров'ярозвиваючого освітнього процесу; технологію, яка охоплює механізми культурного розвитку здобувачів освіти при самовизначенні інваріанту світоглядних структур здорового способу життя.

Ключові слова: здоров'я, цінності, ціннісні орієнтації, здоров'яорієнтований світогляд, світогляд.

Matviichuk O. Value orientations as a component of health of oriented worldview

Abstract. The concept of values and value orientations is considered in the article. Literary sources on the study of value orientations in the formation of a healthy worldview of a person to understand their place in the development of personality are analyzed. It is described that value orientations appear as a complex, multicomponent, hierarchically organized structural formation with two blocks of determination: one includes the factors of socialization of the individual, the other – associated with different levels of its integral personality. The value orientations of specialists and future specialists in the field of natural sciences, their attitude to their own health are determined. It is noted that students have no need to maintain their own health, low health rating in the value system. This indicates the need for future professionals to form a valued attitude to a healthy lifestyle in the process of their training, justifies the relevance and importance for the practice of improving the educational process, research worldview of health culture, including: methodology with leading principles and principles of pedagogical education for the development of the personality of the student as a subject of health culture; the theory, which is based on stable and recurring links of the structural components of the pedagogical process, aimed at forming an individual worldview image of the culture of health and the development of future professionals, according to it, health-promoting educational process; technology that covers the mechanisms of cultural development of students in self-determination of the invariance of worldviews of a healthy lifestyle.

Key words: health, values, value orientations, health oriented worldview, worldview.

Вступ

На сьогодні здоров'я є необхідною умовою успішності людини, запорукою її майбутнього. Зрозуміти причини зниження рівня здоров'я неможливо без вивчення їх під світоглядним кутом, вдивляючись в образи культури здоров'я фахівця, що обумовлено як масштабом процесу, так і потребою в адекватній для його пізнання методології. До важливих чинників, що визначають необхідність філософсько-культурологічного підходу до проблеми освіти та здоров'я, належать деформації у ціннісній сфері розвитку особистості. Визначення ціннісних орієнтацій особистості лежить в основі ціннісного відношення до чогось і визначає життєвий сенс та здоров'яорієнтований світогляд людини.

Матеріал і методи дослідження

Мета дослідження полягала у визначенні ціннісних орієнтацій фахівців та майбутніх фахівців галузі природничих наук, їх відношення до власного здоров'я. Для досягнення поставленої мети було використано

комплекс адекватних методів дослідження [9; с. 20]. Зокрема, для вивчення ціннісних орієнтацій у формуванні здоров'яорієнтованого світогляду людини в розумінні місця ціннісних орієнтацій у розвитку особистості використовували аналіз джерел інформації. При цьому, для зменшення суб'єктивних думок та суджень використовували літературні, документальні джерела інформації й критичний підхід до їхнього вибору. Останнє забезпечували пошуком джерел інформації у базі Scopus, Web of Science, Google Scholar. Ураховували інформацію джерел, що стосувалися ціннісних характеристик у формуванні здоров'яорієнтованого світогляду людини та встановленні їхнього місця в її розвитку. Під час пошуку джерел інформації використовували ключові слова, зокрема здоров'я, цінності, ціннісні орієнтації, здоров'яорієнтований світогляд. До уваги брали також часовий аспект появи інформації, що відповідає досліджуваній проблемі, у загальному доступі. Так спочатку було виокремлено понад 55 джерел інформації, потім –

проведено остаточний відбір 22 джерел інформації, матеріал яких було опрацьовано за допомогою загальнонаукових методів, зокрема аналізу, синтезу, систематизації, узагальнення.

Для визначення ціннісних орієнтацій особистості студентів була використана методика М. Рокича [20, с. 108] в адаптації А. Гоштаутаса, А. Семенова, В. Ядова [22]. Методика містить 18 головних життєвих цінностей, що актуальні для сучасної людини; залежно від результатів оцінювання кожної цінності у балах вони розподіляються за шкалою значущості в ієрархічній структурі ціннісних орієнтацій та ті чи інші цілі діяльності. Цінності, що розташовані в нижній частині ієрархічної піраміди, свідчать про низьку значущість цілей для респондента. Цінності, згруповані всередині структури, малоінформативні, для них характерним є зміна свого рейтингового міста залежно від способу життя й умов життєдіяльності людини. У дослідженні взяли участь: 30 фахівців, які працюють в галузі природничих наук протягом 5-10 років; 120 здобувачів вищої освіти, що є студентами закладу вищої освіти, котрий здійснює підготовку майбутніх фахівців в означеній галузі, вік яких знаходився у межах 17-20 років. Одержані дані опрацьовували адекватним методом математичної статистики, враховуючи відмінний від нормального характер розподілу даних у вибірці.

Результати дослідження

Характеризуючи підходи до визначення специфіки та змісту цінностей, слід зазначити розташування їх між крайнощами суб'єктивно-релятивістських і об'єктивно-абсолютістських концепцій. В рамках першої – цінності виводяться з біопсихологічної природи людини як «результати» її бажань і потреб. В традиціях другої – стверджується об'єктивність і абсолютність цінності як ідеальної сутності. До складу цінності включаються власне буття, переживання, значення і ідеал з вектором цілеспрямованості від першого до останнього. Цінності виражають людський вимір культури, втілюють в собі ставлення до форм буття, як структурний компонент світогляду, за допомогою якого все духовне різноманіття життя стягнуто «до розуму, почуттів і волі людини» [10, с. 108].

Людина, яка прийняла загальнолюдські цінності, усвідомила їх як особистісні і керується ними у своїй практичній діяльності, є культурною людиною. Розуміння сутності цінності в її значущості, а не фактичності; явищі в культурі і її блага, як множинній цінності. Звертаючись до педагогічної аксіології, підкреслимо положення, що відображають успішність розвитку студента з системою ціннісно-змістового ставлення до здоров'я [14, с. 348].

Перше наводить на необхідну умову сприйняття цінності, як особистої значущості, досвід переживання, емоційного визнання, а не тільки розуміння і раціонального її засвоєння. Друге враховує відмінність цінності по самій її суті від знань і набуття її значущості в міжсуб'єктивних відносинах з іншим способом розпредметнення як процесу духовного спілкування, при якому відбувається залучення іншого до тих чи інших цінностей. Третє положення свідчить про те, що цінності людина опановує самостійно, а не засвоює їх у готовому вигляді.

Цінності, як відомо, складають основу ціннісних орієнтацій. Останні, на думку більшості дослідників, мають значення суб'єктивного механізму при управлінні поведінкою людини. У ситуації громадського та індивідуального підходу і невизначеності в ціннісних характеристиках життя їх дослідження набуває особливої актуальності [1, с. 3].

Будучи складним соціально-психологічним феноменом, ціннісні орієнтації відображають спрямованість і зміст активності людини. Будучи складовою частиною системи відносин суб'єкта до світу і власної індивідуальності в ньому, вони визначають зміст і вектор розвитку особистісних позицій, поведінки і вчинків людини. З позиції системного підходу ціннісні орієнтації постають складним, багатокомпонентним, ієрархічно організованим структурним утворенням з двома блоками детермінації: один включає фактори соціалізації особистості, інший – пов'язаний з різнорівневими властивостями її інтегральної індивідуальності – феномена. У своїй концепції вчені акцентують увагу на системотвірну роль ціннісних орієнтацій, пізнання яких дозволяє охарактеризувати систему ціннісного ставлення людини до життя, включаючи її проблемні сторони, які пов'язані з безпекою і здоров'ям. Концепція знайшла продовження у роботах, де показаний зв'язок цінностей людини «з уявленням про сенс життя, яка є одночасно і підставою розвитку особистості, і його результатом» [10, с.126].

«Сенс життя» як ціннісний спосіб узагальнення і визначення мети, в якому людина висловлює своєрідне почуття власної суб'єктності та можливості творчості життя. Прагнення знайти сенс власного існування – це головна мотиваційна сила в людині, яка веде його у напрямку до бажаного для себе образу досконалості [15, с. 85].

Майбутній фахівець, який навчається в закладі вищої освіти – це людина з частково сформованим світоглядом та відношенням до навколишньої дійсності, з несформованою до кінця індивідуальною системою цінностей, яка вибудована в певній ієрархічній послідовності. В період навчання у закладі вищої

освіти розкриваються здібності та задатки особистості, відбувається найбільший активний розвиток моральних та естетичних якостей, становлення та стабілізація характеру, інтересів, розвиваються сенсорні та психомоторні функції, спостерігається найбільша пластичність та переключення в освіті навиків, в основному завершується соматичне і досягає оптимуму психофізичний розвиток. Це визначає, з одного боку, наявність високих потенційних можливостей майбутніх фахівців, а з іншої – необхідність максимальної реалізації цих можливостей у процесі навчання. Яким саме фахівцем стане людина, залежить не тільки від того, як вона вчиться, але й від всієї цілісності буття, рівня сформованості ціннісних орієнтацій. Будь-які високоморальні принципи, найсучасніші знання залишаться мертвим вантажем, якщо вони не реалізуються в способі життя людини. З огляду на те, що ціннісні орієнтації є компонентом здоров'я-орієнтованого світогляду, нам було цікаво дізнатися особливості ціннісних орієнтацій фахівців та майбутніх фахівців галузі природничі науки, їх відношення до власного здоров'я.

Дані, отримані у вибірці зі 150 респондентів, було вивчено й опрацьовано методами математичної статистики. Виявили, що ієрархія цінностей вибудувалася таким чином:

- 1 – матеріально забезпечене життя;
- 2 – наявність гарних і вірних друзів;
- 3 – здоров'я;
- 4 – впевненість у собі;
- 5 – щасливе сімейне життя;
- 6 – активна життєдіяльність;
- 7 – любов;
- 8 – цікава робота;
- 9 – свобода як незалежність в судженнях та вчинках;
- 10 – життєва мудрість;
- 11 – розвиток;
- 12 – продуктивне життя;
- 13 – суспільне визнання;
- 14 – пізнання;
- 15 – розваги;
- 16 – творчість;
- 17 – щастя інших;
- 18 – краса природи та мистецтво.

Аналіз даного дослідження цінностей майбутніх фахівців показав, що в ієрархії цінностей здобувачів освіти такі цінність як «здоров'я», явно не домінує, хоча і входить в ієрархічне ядро цінностей більшості респондентів. В системі термінальних цінностей найбільш високий ранг значимості займають «матеріально забезпечене життя», «наявність гарних і вірних друзів». Такі цінності, як «краса природи та мистецтва», «щастя

інших», «творчість», «пізнання», «суспільне визнання», займають останні міста.

Аналіз цінностей майбутніх фахівців показав, що в ієрархії цінностей здобувачів освіти такі цінність як «здоров'я», явно не домінує, хоча і входить в ієрархічне ядро цінностей більшості респондентів. У системі термінальних цінностей найбільш високий ранг значимості займають «матеріально забезпечене життя», «наявність гарних і вірних друзів». Такі цінності, як «краса природи та мистецтва», «щастя інших», «творчість», «пізнання», «суспільне визнання», займають останні міста.

У підсумку виявили, що 47 % фахівців поставили «здоров'я» на третє місце, 35 % – на четверте місце, решта 18 % – на п'яте.

Дискусія

Результати даного пілотажного дослідження говорять про те, що необхідно посилити професійну підготовку за допомогою впровадження методів та форм, які повинні бути спрямовані на формування здоров'яорієнтованого світогляду.

Проведене дослідження підтверджує ряд думок фахівців, які присвятили свої роботи проблемі формування ціннісних орієнтацій особистості, тобто фахівці різних напрямів: психологи, педагоги, соціологи, філософи такі як О. Лазурський, В. М'ясищев, О. Леонтьєв, К. Абульханова-Славська, О. Здравомислов, В. Тугарінов, О. Асмолов, С. Рубінштейн, А. Маслоу та ін.

Важливим може стати у подальшому дослідженні формування еколого-валеологічних ціннісних орієнтацій, які розглядали у своїх роботах Ю. Бойчук та С. Зіоменко [2, с.7]. Здоров'я в системі ціннісних пріоритетів студентів педагогічного закладу вищої освіти розглядали в роботах Т. Кириченко [13, с. 22]. Різні аспекти формування здоров'я й здорового способу життя, культури здоров'я, валеологічного виховання дітей та молоді розглядали Ю. Бойчук [4, с. 141; 5, с. 180; 6, с. 29], С. Волкова, М. Гончаренко, В. Горашук, Л. Дрожик [11, с. 29], О. Дубогай, Г. Єдинак [8, с. 29], О. Жабокрицька, С. Жевага, С. Закопайло, В. Зданюк [12, с. 47], С. Свириденко, А. Скоробогатов, С. Страшко, В. Сухіна, І. Сущева, А. Турчак, Н. Хоменко, А. Царенко, І. Щербак [19, с. 137], В. Язловецький, Г. Яцук, N. Zavydivska, O. Zavydivska, O. Khanikiants [21, с. 15] та ін. Один із висновків дослідників полягає у тому, що формування здоров'яорієнтованого світогляду неможливе без створення здоров'язберігаючого та еколого-орієнтованого освітніх середовищ при підготовці майбутніх фахівців галузі природничих наук. У зв'язку з цим Ю. Бойчук [3, с. 153], І. Щербак [7, с. 32; 17, с. 293; 18, с. 476; 16, с. 46] надають важливого значення створенню здоров'язберігаючого середовища.

Що стосується сутності феномену здоров'я, ціннісного ставлення до нього, відповідної культури та теоретико-методологічних засад вивчали Г. Апанасенко, В. Бобрицька, В. Горашук, Г. Нікіфоров, С. Омельченко, В. Оржеховська та ін. Але при цьому практично невивченим залишаються важливі аспекти впливу ціннісних орієнтацій на формування здоров'яорієнтованого світогляду людини. У зв'язку з цим відзначаємо, що одержані нами дані засвідчують незадовільний стан ціннісного ставлення молоді до власного здоров'я. Зокрема, у здобувачів вищої освіти відсутня потреба у збереженні власного здоров'я, невисокий рейтинг здоров'я в системі ціннісних орієнтацій.

Зазначене засвідчує необхідність формування у фахівців та майбутніх фахівців галузі природничих наук ціннісного ставлення до здорового способу життя в процесі їх професійної підготовки, обґрунтовує актуальність і значимість для практики оздоровлення освітнього процесу дослідження світогляду формування культури здоров'я, що включає: методологію з провідними положеннями і принципами організації педа-

гогічної освіти для розвитку особистості здобувача освіти суб'єктом культури здоров'я; теорію, в основі якої знаходяться стійкі і повторювані зв'язки структурних компонентів педагогічного процесу, спрямованого на формування у фахівців та майбутніх фахівців галузі природничих наук індивідуального світоглядного образу культури здоров'я і розгортання згідно з ним здоров'ярозвиваючого освітнього процесу; технологію, яка охоплює механізми культурного розвитку здобувачів освіти при самовизначенні інваріанту світоглядних структур здорового способу життя.

Висновки

1. Особистісна відповідальність залежить від свідомості людини, змісту її ціннісних орієнтацій.
2. Ціннісно-змістова сфера – вищий рівень структури особистості, відповідальний за її розвиток.
3. Саме ціннісно-змістова сфера визначає здоров'яорієнтований світогляд та спосіб життя людини, тим самим опосередковано впливає на стан здоров'я.

Конфлікт інтересів. Авторка заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела та література

1. Берегова Г. Д. Ціннісні орієнтації у новому світогляді сучасної особистості. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2013. № 4. С. 3-8.
Berehova, H. D. (2018), «Tsinnisni oriientatsii u novomu svitohliadi suchasnoi osobystosti» [Value orientations in the new of modern man]. *Bulletin of the National Academy of Management of Culture and Arts*, No 4, pp. 3-8. [in Ukraine].
2. Бойчук Ю. Д., Зіоменко С. К. Формування еколого-валеологічних ціннісних орієнтацій в процесі виховання майбутнього вчителя. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2004. № 19. С. 7-12.
Boichuk, Yu. D., Ziomenko, S. K. (2004), «Formuvannia ekolohovaleolohichnykh tsinnisnykh oriientatsii v protsesi vykhovannia maibutnoho vchytelia» [Formation of ecological and valeological value orientations in the process of educating future teachers]. *Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*, No 19, pp. 7-12. [in Ukraine].
3. Бойчук, Ю. Д. Створення здоров'язберігаючого освітнього середовища як проблема сучасної освіти. *Наук. записки Кіровоградського держ. ун-ту імені В. Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2009. Вип. 77. Ч. 2. 153-158.
Boichuk, Yu. D. (2009), «Stvorennia zdoroviazberihaiuchoho osvitnoho seredovyshtcha yak problema suchasnoi osvity» [Creating a healthy educational environment as a problem of modern education]. *Science. notes of the Kirovograd state. ped. V. Vynnychenko University. Series: Pedagogical sciences*, Issue 77, Ch. 2, pp. 153-158. [in Ukraine].
4. Бойчук, Ю. Д., Авдєєнко І. М., Турчинов А. В. Педагогічні умови розвитку культури здоров'я студентів в освітньому середовищі вищого навчального закладу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 9. 141-149.
Boichuk, Yu. D., Avdieienko, I. M., Turchynov, A. V. (2015), «Pedagogichni umovy rozvytku kultury zdorovia studentiv v osvitnomu seredovyshtchi vyshchoho navchalnoho zakladu» [Pedagogical conditions for the development of student health culture in the educational environment of higher education]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, No 9. pp. 141-149. [in Ukraine].
5. Бойчук Ю. Д., Турчинов А. В. Сутність здоров'язберезувальної компетентності в контексті валеологічної парадигми. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2015. Вип. 48-49. С. 180-186.
Boichuk, Yu. D., Turchynov, A. V. (2015), «Sutnist zdoroviazberezhuvalnoi kompetentnosti v konteksti valeolohichnoi paradyhmy» [The essence of health competence in the context of the valeological paradigm]. *Problems of engineering and pedagogical education*, Issue 48-49, pp. 180-186. [in Ukraine].
6. Бойчук Ю. Д., Мухіна О. Ю. Мотиваційно-ціннісний компонент еколого-валеологічної культури майбутнього вчителя. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. 2010. Вип. 191. Ч. III. С. 29-35.
Boichuk, Yu. D., Mukhina, O. Yu. (2010), «Motyvatsiino-tsinnisnyi komponent ekolohovaleolohichnoi kultury maibutnoho vchytelia» [Motivational and value component of the ecological and valeological culture of the future teacher]. *Bulletin of Cherkasy University. Series: Pedagogical sciences*, Issue 191, Ch. III, pp. 29-35. [in Ukraine].
7. Бойчук Ю. Д., Щербак І. М. Теоретико-методичні аспекти підготовки майбутніх учителів природничих спеціальностей до створення еколого-орієнтованого освітнього середовища : монографія. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. 100 с.
Boichuk, Yu., Shcherbak I. (2015), *Teoretyko-metodychni aspekty pidhotovky maibutnih uchyteliv pryrodnychkykh spetsialnostei do stvorennia ekoloho-oriientovanoho osvitnoho seredovyshtcha* [Theoretical and methodological aspects of training future teachers of natural sciences to create an environmentally friendly educational environment]. KhNPU name G. S. Skovorody, Kharkiv. 100 p. [in Ukraine].
8. Бойчук Ю., Єдинак Г., Галаманжук Л., Ключ О., Скавронські О. Дослідження інтересу студенток до розвитку фізичних якостей педагогічними засобами і методами. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2019. Вип. 13. С. 29-33. doi: 10.32626/2227-6246.2019-13.29-33

- Boychuk, Yu., Iedynak, G., Galamanzhuk, L., Klyus, O., Skavronsky, O. (2019), «Doslidzhennya interesu studentok do rozvytku fizychnykh yakostey pedahohichnymy zasobamy i metodamy» [Research of students' interest in the development of physical qualities by pedagogical means and methods]. *Bulletin of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University. Physical Education, Sports and Human Health*, Vol. 13, pp. 29-33. doi: 10.32626/2227-6246.2019-13.29-33 [in Ukraine].
9. Галаманжук Л. Л., Єдинак Г. А. Основи наукових досліджень : навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський : Рута, 2019. 150 с. Galamanzhuk, L. L., Iedynak, G. A. (2019), *Osnovy naukovykh doslidzhen'* [Fundamentals of scientific research]. Ruta Printing House LLC, Kamianets-Podilskyi, 150 p. [in Ukraine].
10. Данильян О. Г., Тараненко В. М. Філософія : підручник. Харків : Право, 2012. 312 с. Danylian, O. H., Taranenko, V. M. (2012), *Filosofia* [Philosophy]. Pravo, Kharkiv. 312 p. [in Ukraine].
11. Дрожек Л. В., Щербак І. М. Інтегрований підхід до формування еколого-валеологічної компетентності майбутнього вчителя. Актуальні проблеми державного управління педагогіки та психології. 2015. Вип. 1 (12). Т. 3. С. 29-32. Drozhyk, L. V., Shcherbak, I. M. (2015), «Intehrovanyi pidkhid do formuvannya ekoloho-valeolohichnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia» [An integrated approach to the formation of ecological and valeological competence of the future teacher]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia pedahohiky ta psykholohii*, Issue 1 (12), Vol. 3, pp. 29-32. [in Ukraine].
12. Зданюк В. Мотивація як складова готовності фізичних терапевтів до реалізації здоров'язберігаючих технологій. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2019. Вип. 15. С. 47-50. doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.47-50 Zdanyuk, V. (2019), «Motyvatsiya yak skladova hotovnosti fizychnykh terapevtiv do realizatsiyi zdorov'azberihayuchykh tekhnolohiy» [Motivation as a component of readiness of physical therapists to implement health-preserving technologies]. *Bulletin of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University. Physical Education, Sports and Human Health*, Vol. 15, pp. 47-50. doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.47-50 [in Ukraine].
13. Кириченко Т. Г. Здоров'я в системі ціннісних пріоритетів студентів педагогічного закладу вищої освіти. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. 2019. Вип. 12. С. 22-27. doi: 10.32626/2309-8082.2019-12.22-27 Kirichenko, T. G. (2019), «Zdorov'ya v systemi tsinnisnykh priorytetiv studentiv pedahohichnoho zakladu vyshchoyi osvity» [Health in the system of value priorities of students of pedagogical institution of higher education]. *Bulletin of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University. Physical Education, Sports and Human Health*, Vol. 12, pp. 22-27. doi: 10.32626/2309-8082.2019-12.22-27 [in Ukraine].
14. Матвієнко О. В., Мороз Д. В. Ціннісне ставлення до здоров'я як педагогічна категорія. Молодий вчений. 2018. № 1(1). С. 348-353. Matviienko, O. V., Moroz, D. V. (2018), «Tsinnisne stavlennia do zdorovia yak pedahohichna katehoriia» [Value attitude to health as a pedagogical aspect]. *Molodyi vchenyi*, No 1(1), pp. 348-353. [in Ukraine].
15. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України; Абрис, 2002. 742 с. *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Philosophical encyclopedic dictionary] (2002) / V. I. Shynkaruk (hol. redkol.) ta in. Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy; Abrys, Kyiv. 742 p. [in Ukraine].
16. Щербак І. М. Показники та педагогічні основи створення еколого-орієнтованого освітнього середовища в загальноосвітній школі. Молодь і ринок. 2015. № 8 (127). С. 46-51. Shcherbak, I. M. (2015), «Pokaznyky ta pedahohichni osnovy stvorennia ekoloho-orientovanoho osvitnoho seredovyscha v zahalnoosvitnii shkoli» [Indicators and pedagogical bases of creating an ecologically-oriented educational environment in a secondary school]. *Youth and the market*, No 8 (127), pp. 46-51. [in Ukraine].
17. Щербак І. М. Підготовка майбутніх учителів до створення еколого-орієнтованого освітнього середовища як основи здоров'язбереження учнів : структура і функції. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2015. С. 293-296. Shcherbak, I. M. (2015), «Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do stvorennia ekoloho-orientovanoho osvitnoho seredovyscha yak osnovy zdorov'язberezhennia uchniv : struktura i funktsii» [Preparing future teachers to create an environmentally friendly educational environment as a basis for student health: structure and functions]. *Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. T.G. Shevchenko. Series: Pedagogical sciences. Physical education and sports*, Issue 192, pp. 293-296. [in Ukraine].
18. Щербак І. М. Еколого-орієнтоване освітнє середовище та роль якісної підготовки майбутнього вчителя для його створення. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2015. Вип. 12 (55). Ч. 1. С. 476-485. Shcherbak, I. M. (2015), «Ekoloho-orientovane osvitnie seredovysche ta rol yakisnoi pidhotovky maibutnoho vchytelia dlia yoho stvorennia» [Ecologically-oriented educational environment and the role of quality training of future teachers for its creation]. *Update the content, forms and methods of teaching and education in educational institutions*, Issue 12(55), Part 1, pp. 476-485. [in Ukraine].
19. Щербак І. М., Дрожек Л. В. Підготовка майбутніх учителів до створення еколого-валеологічного освітнього середовища як основи здоров'язбереження учнів. Молодь і ринок. 2019. № 3 (170). С. 137-140. Shcherbak, I. M., Drozhyk, L. V. (2019), «Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do stvorennia ekoloho-valeolohichnoho osvitnoho seredovyscha yak osnovy zdorov'язberezhennia uchniv» [Preparing future teachers for an ecological and valeological educational environment as a basis for student health preservation]. *Youth and the market*, No 3 (170), pp. 137-140. [in Ukraine].
20. Rokeach, M. (1972). *Believes, attitudes and values*. San Francisco: Jossey-Bac Co.
21. Zavydivska, N., Zavydivska, O., Khanikiants, O. (2019). Features of free time pedagogy in the conditions of health preserving study of student. *Bulletin of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University. Physical Education, Sports and Human Health*, Vol. 13, pp. 15-22. doi: 10.32626/2227-6246.2019-13.15-22
22. URL: <https://psycabi.net/testy/320-metodika-rokicha-tsennostnye-orientatsii-test-miltona-rokicha-issledovanie-tsennostnykh-orientatsij-m-rokicha-oprosnik-tsennosti-po-rokichu> – Дата звернення: 02.11.20 p.